

Ahmed Mehmedović, LEKSIKON BOŠNJAČKE ULEME, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, 2018., 551 str.

Prve korake na leksikografskom prikazu bošnjačke uleme koja je dala značajan doprinos na književnom planu u osmanskome periodu, napravio je devedesetih godina 19. stoljeća Ibrahim-beg Bašagić. On je u godišnjaku *Salname* objavio kratke biografije četrnaest autora iz Bosne, koji su pisali na orijentalnim jezicima. Ovi, kao i natpisi hafiza Mehmeda Tefvika Okića, u kojima je priredio nekoliko novih biografija u sarajevskom listu *Vatan*, ostali su dostupni uskom krugu čitalaca koji su imali pristup i mogli koristiti literaturu na turskom jeziku. Interes za ovu vrstu istraživanja naše kulturne historije dobio je na intenzitetu kasnijim leksikografskim predstavljanjem niza bosanskohercegovačkih pisaca koje su uradili Safvet-beg Bašagić u djelu *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini* (Zagreb, 1931.) i hadži Mehmed-ef. Handžić djelom *al-Ğawhar al-aṭnā fī tarāğim ‘ulama’ wa šu‘arā’ Bosna* (Kairo, 1349/1930., str. 142), odnosno njegovom bosanskom varijantom pod naslovom *Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana* (Sarajevo, 1934., 118 str.). Handžić je nastavio ova istraživanja obilazeći biblioteke po bosanskohercegovačkim gradovima (Mostar, Travnik, Gračanica) i u tadašnjoj periodici predstavio nova imena autora koja je pronalazio u rukopisima ovih biblioteka.

Nakon što je većina bosanskohercegovačkih rukopisnih zbirki prikupljena i pohranjena u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, te urađena dva sveska kataloga ovih rukopisa, Hazim Šabanović je sedamdesetih godina prošlog stoljeća mogao započeti s opsežnim istraživanjima duhovnog stvaralaštva Bošnjaka na orijentalnim jezicima. U sklopu ovog projekta prikupio je građu za 230 leksikografskih jedinica autora koji su pisali na orijentalnim jezicima. Ova studija je ostala nedovršena i u takvom obliku posthumno objavljena u Sarajevu 1973. godine pod nazivom *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*.

Gazi Husrev-begova biblioteka je u međuvremenu intezivirala katalošku obradu rukopisne i arhivske građe i na taj način javnosti učinila dostupnim desetine novih domaćih autora, prepisivača, kaligrafa, muftija, muderrisa. U periodu od 1989. do 2014. godine objavljeno je 18 svezaka kataloga rukopisa ove kao i nekih drugih biblioteka, te urađena primarna regesta značajnog broja arhivskih dokumenata na osmanskome turskom jeziku. U fondovima Biblioteke prikupljena je i kompletirana periodika, kao i monografske publikacije koje su tretirale kulturnu historiju Bosne i Hercegovine. Sve su to

bili neophodni preduvjeti kako bi se moglo pristupiti izradi jednog sveobuhvatnijeg djela u kojem bi javnosti bile predstavljene generacije bošnjačkih alima, koji su stoljećima, svako na svoj način, širili i živjeli islamsku kulturu i učenje. Projekta izrade *Leksikona bošnjačke uleme*, u sklopu svojih radnih obaveza u Biblioteci, prihvatio se uposlenik Biblioteke Ahmed Mehmedović.

Leksikonom je obuhvaćeno 1859 bošnjačkih alima sa širokih geografskih prostora Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Sandžaka, bivših osmanskih oblasti u Dalmaciji i Slavoniji i drugih krajeva na kojima su živjeli i radili kroz minula stoljeća. Uvrštena je ulema od dolaska Osmanlija u Bosnu i Hercegovinu, odnosno od 15. stoljeća do kraja 2014. godine. Ova godina je uzeta kao krajnja godina smrti ličnosti koje su obuhvaćene ovim djelom. Osnovni kriterij za uvrštavanje u ovaj leksikon je posjedovanje vjerskog obrazovanja na osnovu kojeg je jedna ličnost ostvarila zapažen uspjeh pa polju pisane riječi, ili je obnašajući visoke dužnosti u društvu ostvarila značajan uspjeh na polju svog djelovanja. Prema ovako definisanom kriteriju u Leksikon su uvršteni osim autora, prepisivača, kaligrafa i iluminatora i šejhu-l-islami, reisu-l-uleme, muftije, istaknute kadije, muderrisi, vakifi i dobrotvori, vjerski reformatori i prosvjetni radnici, šejhovi, kurra hafizi, istaknuti imami i vaizi. Neke ličnosti, koje nisu posjedovale formalno vjersko obrazovanje, poput Safvet-bega Bašagića, Osmana Asafa Sokolovića, Muhameda Hadžijahića ili Hamdije Kreševljakovića nisu uvrštene u Leksikon bez obzira na njihov značajan doprinos na znanstvenom i kulturno-prosvjetnom planu u vremenu u kojem su živjeli.

Ličnosti u Leksikonu su poredane abecednim redoslijedom, s jasnim i koncizno iskazanim biografskim podacima, te opisom djelovanja i rezultata rada. Imena autora iz osmanskog perioda navedena su i u transkripciji, a uz hidžretske godine navedene su i godine po gregorijanskom kalendaru. Preko 550 fotografija i ilustracija pisanog rada ili drugog oblika djelovanja dodatno je obogatilo biografije ličnosti uvrštenih u ovaj leksikon.

Autor je Redakciji ponudio znatno obimniji materijal od onoga koji je mogao biti uvršten u Leksikon. Zbog toga su na kraju svake biobibliografske jedinice navedeni izvori i literatura koji nude više podataka o određenoj ličnosti.

Redaktorski dio posla povjeren je dr. Lejli Gazić, koja je izvršila selekciju građe, dodatnu provjeru podataka, te uradila transkripciju naslova, imena, toponima i pojmova na orijentalnim jezicima. Nakon redakture tekst je iščitavala Redakcija Leksikona koju su sačinjavali, pored redaktorke dr. Lejle Gazić, prof. dr. Ismet Bušatlić, prof. dr. Munir Drkić, hfz. Haso Popara i Osman Lavić. Redakcija je u periodu od tri godine, koliko je trajala priprema ovog djela za štampu, održala 12 sjednica na kojima su usklađeni do tada obrađeni podaci i finaliziran tekst za štampu.

Predgovor Leksikonu iz pera akademika Enesa Karića predstavlja studiju o značenju pojma 'ulema' kao i njenoj ulozi u historiji islama, posebno u periodu koji je obuhvaćen Leksikonom. Na kraju Leksikona naveden je popis literature, skraćunica i kratka bilješka o autoru djela.

O. Lavić